

Raniero Cantalamessa

Život pod vládou Kristovou

ŽIVÉ SLOVO

Raniero Cantalamessa

Život pod vládou Kristovou

karmelitánské
nakladatelství

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Cantalamessa, Raniero, 1934-

[Vita in Cristo. Česky]

Život pod vládou Kristovou / Raniero Cantalamessa ; z italského originálu La vita in Cristo ... přeložila Ivana Hlaváčová. -- Páté, revidované vydání. --

V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2025. -- 299 stran. --

(Živé slovo ; svazek 2.)

Vydalo Karmelitánské nakladatelství ve společnosti KatMedia, s.r.o. --

Obsahuje rejstříky

ISBN 978-80-7566-471-6 (brožováno)

* 27-248.42 * 27-1/-9 * 27-184 * 2-312.6-584.5 * 27-584.5 * 27-766 * 2-474-256-277 * 2-231 * (0:82-4) * (035)

- Bible. Římanům
- křesťanské učení
- Bůh a člověk
- vnitřní konverze
- duchovní cesta
- evangelizace
- biblická interpretace
- biblické citáty
- úvahy
- příručky

27-5 - Liturgie. Křesťanské umění a symbolika. Duchovní život [5]

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu nositele práv zakázána.

© Raniero Cantalamessa OFMCap., 1998

Translation © Ivana Hlaváčová

Czech edition © KatMedia, s. r. o., Praha, 2025

ISBN 978-80-7566-471-6

*Když se našla tvá slova,
byla mi pokrmem;
tvé slovo se mi stalo radostí a potěšením srdce,
protože mám tvé jméno,
Hospodine, Bože zástupů!*

Jeremiáš 15, 16

Obsah

Úvod	9
I. MILOVÁNÍ BOHEM!	13
<i>Radostná zvěst o Boží lásce</i>	
1. Milování Bohem	15
2. Boží láska je vylita do našich srdcí	21
3. Nic nás nedokáže odloučit od lásky Boží	28
II. VŠICHNI ZHŘEŠILI	33
<i>Tajemství bezbožnosti</i>	
1. Hřích spočívající v odmítnutí uznat Boha	35
2. Tajemství špatnosti pracuje	37
3. Odplata za hřích	43
4. Ten muž jsi ty	46
III. BŮH DÁVÁ SPRAVEDLNOST	51
<i>Ospravedlnění skrze víru</i>	
1. Bůh jednal	52
2. Ospravedlnění a obrácení	54
3. Víra – přivlastnění si	59
4. Hle, teď je ta doba příhodná!	63
IV. BYL VYDÁN PRO NAŠE HŘÍCHY	67
<i>Meditace o Kristově umučení</i>	
1. Utrpení Kristovy duše	70
2. Ježíš v Getsemanech	73
3. Ježíš v Pilátově paláci	77
4. Ježíš na kříži	79
5. „Za nás“	84
6. „Ať je daleko ode mě, abych se chlubil něčím jiným“	89
V. BYL VZKŘÍŠEN PRO NAŠE OSPRAVEDLNĚNÍ	91
<i>Kristovo vzkříšení je pramenem naší naděje</i>	
1. Uvěříš-li ve svém srdci...	93
2. „Věra je z hlásání“	96
3. Vzkříšení, Otcův čin	100
4. Skrze Ducha Svatého	103

5. Moc jeho vzkříšení	104
6. Kristovým zmrtvýchvstáním jsme znovuzrozeni k živé naději	107
 VI. BŮH NEUŠETŘIL SVÉHO VLASTNÍHO SYNA	113
<i>Tajemství Božího utrpení</i>	
1. Odmítnutí Otce	115
2. Boží utrpení	117
3. Otcův soucit	122
4. Láska a poslušnost	126
5. Důvěřovat Otci!	128
 VII. AŽ HŘÍCH NEOVLÁDÁ VAŠE SMRTELNÉ TĚLO	133
<i>Osvobození od hříchu</i>	
1. Přiznat hřích	135
2. Kát se za hřích	137
3. Definitivně skoncovat s hříchem	142
4. Zbavit moci tělo ovládané hříchem	145
5. Kdo trpěl v těle...	147
 VIII. ZÁKON DUCHA, DÁRCE ŽIVOTA	151
<i>Duch Svatý, původce nové smlouvy</i>	
1. Letnice a zákon	152
2. Kristův Duch	155
3. Nové srdce	158
4. Láska ochraňuje zákon a zákon ochraňuje lásku	162
5. Církev a nové Letnice	167
 IX. DUCH SE ZA NÁS PŘIMLOUVÁ	173
<i>Modlitba „v Duchu“</i>	
1. Bible – škola modlitby	175
2. Modlitba Jobova a modlitba Jobových přátel	178
3. Modlitba Ježíše a modlitba Ducha	181
4. Dej, co přikazuješ!	187
5. Přímluvná modlitba	189
 X. LÁSKA AŽ JE BEZ PŘETVÁŘKY	193
<i>Křesťanská láska</i>	
1. Upřímná láska	195
2. Boží láska	199
3. Zbavit své soudy jedu	201

4. Ani jedno špatné slovo	206
5. Nový pohled na bratra	208
 XI. NESMÝŠLEJTE VYSOKO	211
<i>Křesťanská pokora</i>	
1. Pokora jako umírněnost	213
2. Máš něco, co bys nedostal?	216
3. Mariina pokora	219
4. Pokora a pokoření	222
5. Pokora jako následování Krista	226
 XII. POSLUŠNOSTÍ JEDNOHO JEDINÉHO...	233
<i>Poslušnost k Bohu v křesťanském životě</i>	
1. Kristova poslušnost	235
2. Poslušnost jako milost: křest	239
3. Poslušnost jako povinnost: Kristovo následování	241
4. Hle, přicházím, Bože můj	249
 XIII. OBLEČME SE DO VÝZBROJE SVĚTLA	253
<i>Křesťanská čistota</i>	
1. Křesťanské odůvodnění čistoty	256
2. Čistota, krása a láska k bližnímu	260
3. Čistota a obnova	264
4. Čistí srdcem!	267
5. Prostředky: umrtvování a modlitba	271
 <i>Závěr</i>	
ŽIJME PRO PÁNA	275
 Příloha	283
Rejstřík biblických citací	290
Rejstřík jmenný	295
Rejstříky děl	295
Rejstřík věcný	295
 Vydavatelská poznámka	299

Úvod

Na těchto stránkách je čtenáři předkládána cesta reevangelizace a duchovní obnovy, vycházející z Listu svatého apoštola Pavla Římanům. Nejedná se tedy ani o exegetický komentář, ani o teologický traktát (ty jsou ovšem základním předpokladem duchovní obnovy), nýbrž o pokus dostat se k jádru pohnutky, která apoštola vedla k napsání tohoto listu. Rozhodně jí však nebyla touha opatřit římským křesťanům – a všem, kdo přijdou po nich – obtížný text, na němž by mohli cvičit své kritické myšlení. Jak sám apoštol řekl, napsal jej proto, aby s křesťany sdílel duchovní dary, a tak je posílil v jejich víře (srov. Řím 1,11). Přestože se v průběhu staletí Pavlův list Římanům často stával oblíbeným předmětem diskusí a teologických bitev, nebyl napsán pro úzký okruh vzdělanců, ale pro římský lid, „svatý a milovaný Bohem“, jenž byl z valné většiny tvořen lidmi prostými a nevzdělanými. Apoštolovým záměrem bylo pozvednout a posílit víru.

Z tohoto důvodu je List svatého apoštola Pavla Římanům ideálním nástrojem nové evangelizace. Jedinečným způsobem totiž vytyčuje cestu pro lidové misie, rekolekce a kurzy duchovní obnovy. List není jen statickým sledem zjevených pravd. Poukazuje na jejich význam, ale zároveň jimi určuje směr – přechod od staré existence v hříchu a smrti k novému životu v Kristu. Jde tedy o posun od života „pro sebe“ k životu „pro Pána“ (srov. Řím 14,7–8). List má tempo a dynamiku velikonočního exodu.

Z Pavlova textu je převzato obecné schéma a pořadí jednotlivých kroků. A nakonec – co je nejdůležitější – slova, jimiž jsou tyto kroky vyjadřovány, jsou slova Boží, živá a věčná, působící svou podstatou, nezávisle na jakémkoli schématu či způsobu užití.

Tato cesta je rozdělena na dvě etapy neboli hlavní momenty: První, kerygmatická část, představuje dílo, které pro nás Bůh

vykonat v průběhu dějin, zatímco druhá, parenetická část (počínaje 12. kapitolou listu a v této knize kapitolou o milosrdné lásce), uvádí to, co by měl ze své pozice vykonat člověk. První část představuje Ježíše Krista jako dar, který má být přijímán prostřednictvím víry, druhá pak jako vzor, který máme následovat získáváním ctností a obnovou života. To nám pomáhá znovu dosáhnout jednoho z nejdůležitějších a nejobtížnějších stavů duchovního života, tedy rovnováhy mezi prvkem tajemství a askeze, mezi milostí a svobodou, mezi vírou a „činy“.

Ještě větší význam než samotný obsah listu má pořadí, v němž jsou jednotlivé skutečnosti uváděny. Svatý Pavel se nezabývá nejprve křesťanskými povinnostmi (milosrdnou láskou, pokorou, poslušností, službou atd.) a teprve potom milostí, jako by snad z oněch povinností vyplývala, ale naopak se nejdříve věnuje milosti (ospravedlnění prostřednictvím víry) a až poté povinnostem, které z ní plynou a k nimž nás uschopňuje pouze ona.

Nástrojem nebo prostředkem je přitom svatému Pavlovi evangelium. „Za evangelium se nestydím,“ prohlašuje. „Jím se přece projevuje Boží moc a přináší záchrana každému, kdo věří“ (Řím 1,16). „Evangelium“ zde míní obsah evangelia, to, co je v něm hlášáno, zejména pak Kristovu vykupitelskou smrt a jeho zmrtvýchvstání. Učí nás tedy, abychom se neopírali o rozumové důkazy nebo řečnické schopnosti, ale o pouhé hlásání Božích skutků. Právě v evangeliu ten, kdo věří, zakouší zachraňující Boží moc, aniž by si sám mohl nebo potřeboval vysvětlit, jak a proč tomu tak je. Účelem častých odkazů na osobnosti antické a moderní kultury, stejně jako na církevní tradici tedy není potvrdit nebo okrášlit Boží slovo, ale spíše mu posloužit. Hlavním důvodem, proč je každá doba schopna zkoumat Písmo a objevovat v něm stále hlubší smysl, spočívá v tom, že je zkoumá vždy na jiné a bohatší úrovni poznání a zkušenosti. Z církve totiž mezitím vzešli

noví svatí a z lidstva noví géniové. Světští géniové, zvláště pokud jsou i velkými věřícími, poskytují Božímu slovu nepřekonatelnou službu – pozvedají úroveň lidského poznání, takže lidstvu pomáhají, aby mohlo klást Božímu slovu stále bohatší, hlubší a provokativnější dotazy.

Z Pavlova listu Římanům a z Písma obecně můžeme pochopit dokonce mnohem více než Augustin, Tomáš Akvinský a Luther, třebaže jsme o tolik menší než oni, a to nejen díky pokroku biblické exegeze – jenž byl od té doby obrovský –, ale také proto, že jsme poznali nová utrpení a další učitele lidství.

Současná podoba této knihy vychází z osmého vydání knihy v italském jazyce, částečně přepracovaného a zjednodušeného. Za deset let, které uplynuly od prvního vydání, jsem měl příležitost předložit obsah knihy k posouzení na různých ekumenických shromážděních a rekolekcích (například pro sedmdesát švédských luteránských pastorů) a pokaždé jsem měl radost, když mi významní představitelé jiných křesťanských vyznání mohli sdělit, že vše, co vyslechli, je pro ně bez potíží přijatelné a pomáhá jim lépe žít jejich spiritualitu. Tak se zrodila myšlenka odstranit všechny nepodstatné nebo příliš „konfesijní“ části, aby toto dílo ještě lépe splňovalo svůj ekumenický účel a zároveň aby díky „zeštíhlení“ bylo přístupnější všem čtenářům.

S výhledem na rok 2000 se mezi křesťanskými církvemi stále více šířil projekt, který s jistotou pochází od Ducha Svatého. Dosud jsme si my, křesťané, v hlásání Ježíše Krista více méně konkurovali, čímž jsme – nahlíženo z vnější perspektivy – jednali v rozporu se svým svěděstvím. Proč tedy nevyužít epochální příležitosti končícího století a tisíciletí a nezačít hlásat evangelium společně? Proč nešířit v bratrské svornosti to, co z víry v Krista vnímáme shodně a co je mnohem důležitější než to, co nás ještě rozděluje? Nikdo z nás by přitom nemusel porušovat úctu ke své

vlastní tradici. Proč bychom spolu nemohli spolupracovat a připravit Pánu „lid, ve kterém by našel zalíbení“, jako to činil Jan Křtitel při Kristově prvním příchodu? Tento projekt vytvořil sám papež Jan Pavel II., který v listě k jubilejnímu roku 2000 *Tertio millennio adveniente* vyjádřil přání, aby se toto jubileum stalo pro všechny křesťany příležitostí ke shromáždění „tolika věcí, které nás spojují a kterých je jistě více než těch, jež nás rozdělují“.

Účelem této knihy je alespoň částečně přispět k uskutečnění tohoto projektu. Snažil jsem se v ní zhodnotit intuice a bohatství všech křesťanských tradic – katolické, pravoslavné a protestantské – a pokud možno se vyhnout bodům, které nesdílejí všichni lidé věřící v Krista, nebo alespoň většina z nich. List svatého apoštola Pavla Římanům tento účel znamenitě splňuje, neboť se věnuje, jak známo, nosné linii víry a křesťanského tajemství. Vše ostatní ponechává stranou. Je ideálním základem pro „společné svědectví“ všech věřících, o němž se v ekumenických kruzích hovoří stále naléhavěji.

Toto je tedy jeden z prvních pokusů, třebaže ne zcela nestranných (nechci a ani nemohu skrývat, že vycházím z katolické tradice), o „spiritualitu“ a „hlásání“ odpovídající nové situaci, charakterizované stále větším sbližováním křesťanů.

V tomto duchu hledejme svou sílu v Hospodinu, jak nás vybízí žalm, a rozhodněme se v srdci vykonal „svatou pouť“ (srov. Žl 84,6).

I.
MILOVÁNÍ BOHEM!

Radostná zvěst o Boží lásce

Posel, který udýchaně doběhne z bojiště do města, nezačne na náměstí popořádku vykládat, jak se věci sebehly, nezdržuje se detaily, ale jde přímo k věci a několika slovy hned ohlásí zprávu, kterou má na srdci a na niž všichni čekají. Vysvětlení nechá na později. Byla-li válka vyhrána, volá: „Vyhráli jsme!“, byl-li uzavřen mír, volá: „Mír!“ Pamatuji si, že tak to bylo v den, kdy skončila druhá světová válka. Slova: „Příměří! Příměří!“ se v mžiku rozšířila městem od domu k domu, roznesla se do polí a lidé se vyhrnuli do ulic a se slzami v očích se objímali radostí z konce hrůzných let války.

Svatý Pavel, vyvolený k hlásání Boží zvěsti, se na začátku svého listu Římanům chová podobně. Přichází jako posel největší události na světě, nejnádhernějšího vítězství, a spěchá o tom podat zprávu: „*Všem v Římě,*“ říká, „*kteřé Bůh miluje a kteřé povolal do stavu svatých: milost vám a pokoj od Boha, našeho Otce, a od Pána Ježíše Krista*“ (Řím 1,7). Na první pohled to může vypadat jako pouhý pozdrav na začátku dopisu, na rozdíl od jiných pozdravů však tento list obsahuje zprávu. A jakou! Chce říci: oznamuji vám, že jste milováni Bohem, protože byl jednou provždy uzavřen mír mezi nebem a zemí, oznamuji vám, že jste omilostněni. Víc než samotná slova nakonec v podobných případech znamená tón hlasu – a z apoštola pozdravu dýchá radostná jistota a víra. Láska, milost, mír jsou slova, která tvoří jádro této evangelní zprávy a mají moc nejen sdělovat informaci, ale i navodit určitý duševní stav. Připomínají pozdrav nebeského posla přinášejícího radostnou zvěst pastýřům: „*Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem, v kteřých má Bůh zalíbení!*“ (Lk 2,14).

Vycházíme z předpokladu, že Pavlův list Římanům je jako živé a věčné Boží slovo psán také pro nás a my jsme jeho

pravými adresáty v tomto dějinném údobí. Z toho plyne, že zvěst je nyní určena nám. Boží láska nám vychází vstříc hned na počátku naší duchovní cesty a jako by nás přivinula do své náruče. Stáváme se svědky prvotního pronikání radostné zvěsti do světa. Znovu prožíváme okamžik, v němž se evangelium poprvé v historii „rozzářilo“ v celé své síle a novosti. Žádná odporující úvaha, ani o naší nehodnosti, nesmí zneklidňovat naše srdce a vytrhovat je z radostné jistoty, dokud se nenaplní první a nejdůležitější zprávou: Bůh nás miluje a nabízí nám ještě dnes svůj pokoj a milost – plody své lásky.

Poselství o Boží lásce budeme čerpat ze tří důležitých výroků v Pavlově listě Římanům. Jsme „Bohem milováni“ (Řím 1,7); „Boží láska je vylita do našich srdcí“ (Řím 5,5); nic nás nedokáže „odloučit od lásky Boží“ (Řím 8,39). Tato slova představují články jednotné linie, procházející celou epistolou. Jde o jakési poselství uvnitř poselství – rozpoznatelné i z tónu hlasu, který se pokaždé mění z oznamovacího na zvolací, vzrušený a pohnutý.

1. Milování Bohem

Výraz „Boží láska“ má dva velmi odlišné významy: v jednom je Bůh objektem, ve druhém subjektem; jeden označuje naši lásku k Bohu a druhý lásku Boha k nám. Lidský rozum, tíhnoucí svou přirozeností spíše k aktivitě než k pasivitě, dával vždy přednost prvnímu významu, to jest „povinnosti“ milovat Boha. I křesťanské učení šlo často touto cestou a v některých dobách mluvilo téměř jen o „přikázání“ milovat Boha a o stupních této lásky. Ale zjevení dává přednost

druhému významu: lásce Boha „k nám“, ne lásce „k“ Bohu. Aristoteles tvrdil, že Bůh hýbe světem, „neboť je milován“, to jest je předmětem lásky a poslední příčinou všeho stvoření (*Metafysica* XII, 7, 1072b); ovšem Bible tvrdí pravý opak: Bůh tvoří svět a hýbe jím, neboť jej „miluje“. Na Boží lásku není tedy nejdůležitější, že člověk miluje Boha, ale že Bůh miluje člověka a miloval ho jako první. „*V tom záleží láska: ne že my jsme milovali Boha, ale že on si zamiloval nás*“ (1 Jan 4,10). Při tomto rozjímání je naším úmyslem znovu nastolit řád zjevený Božím slovem a opět stavět „dar“ před „příkázání“ a nad veškeré diskuse klást prosté a převratné sdělení, že „Bůh nás miluje“. Z toho totiž vyplývá vše ostatní, včetně naší vlastní schopnosti milovat Boha. „*My milujeme Boha, protože on napřed miloval nás,*“ říká opět Jan (1 Jan 4,19).

Náš duch je uzpůsobený tak, že se za normálních okolností musí dlouho „vystavovat“ myšlence, aby v něm zanechala trvalou stopu; nic z toho, co jím prochází letmo, se do něj skutečně neotiskne a nemění ho. Proto se nyní musíme vystavit myšlence na Boží lásku – jako se země každý den vystavuje slunci, aby jí dalo světlo, teplo a život. Toho nemůžeme dosáhnout jinak než zkoumáním Božího zjevení. Kdo jiný by nás také mohl ujistit, že Bůh nás miluje, než Bůh sám? „Celá Bible“ – poznamenává svatý Augustin – „jen vypráví o lásce Boží“ (*De catechizandis rudibus* I, 8, 4; PL 40, 319). Je jí, abych tak řekl, těhotná. To je zvěst, která nese a vysvětluje všechny ostatní. Boží láska je konečnou odpovědí na všechny otazníky Bible: proč stvoření, proč vtělení, proč spasení... Kdyby se celá Bible mohla z psaného slova změnit ve slovo mluvené a stala se jedním hlasem, pak by tento hlas, mocnější než hukot moře, volal: „Bůh vás miluje!“ Ježíš je hlasem celého Písma, když říká: „*sám Otec vás*

miluje“ (Jan 16,27). Všechno, co Bůh v Bibli činí a říká, je láska, ani „hněv Boží“ není než láska. Bůh „je“ láska! Kierkegaard prohlásil: „Není důležité vědět, zda Bůh existuje; důležité je vědět, zda je láska“ (*Evangelium utrpení*, IV). A Bible nás právě o tom ujišťuje: Bůh je láska.

Evangelium – říká svatý Pavel – bylo předem zaslíbeno Bohem „ústý proroků“ (Řím 1,2). Obrátme se tedy bez váhání na proroky, aby se nám od nich dostalo prvního velkého zjevení Boží lásky. Oni byli prvními „přáteli ženicha“, pověřenými předáním Božího vyznání lásky lidstvu. Bůh tyto lidi připravoval „již od matčina lůna“, aby byli takovému úkolu schopni dostát; dal jim nezměrné srdce otevřené všem velkým lidským citům, neboť se rozhodl dosáhnout k lidskému srdci řečí člověka a prostřednictvím lidské zkušenosti.

Když Bůh mluví o své lásce ústy proroků, používá především obraz lásky otcovské: „*Když byl Izrael ještě chlapcem,*“ říká v Ozeášovi, „*zamiloval jsem si ho ... Já jsem Efraima učil chodit ... Pouty laskavosti jsem je táhl, provazy lásky; byl jsem k nim jako ti* (a zde máme jeden z nejdojemnějších obrazů Bible), *kdo zdvihají dítě ke svým tvářím, a skláněl jsem se k němu, abych mu dal najíst*“ (srov. Oz 11,1–4). Jsou to obrazy důvěrně známé, nad nimiž asi každý už mnohokrát v životě rozjímal. Ale nyní, díky tajemné moci, kterou mají symboly, jsou-li použity k označení věcí Božích, tyto obrazy získávají schopnost umožnit člověku, aby živě pocítil Boží otcovskou lásku. „Můj lid“ – pokračuje Ozeáš – „se chystá mě opustit“; čím více k sobě Bůh lidi přitahuje, tím více nechápu a obracejí se k modlám. Co má v této situaci dělat? Opustit je? Zničit je? Bůh zpravuje proroka o svém vnitřním dramatu, o určitém stavu „slabosti“ a bezmoci, v němž se nalézají pro svou

vřelou lásku ke stvoření. Bohu „trne srdce“ při pomyslení, že by jeho lid mohl být zničen. *„Obrací se ve mně srdce, rozněcuje i soucit. [...] Jsem Bůh, a ne člověk“* (Oz 11,8–9). Člověk by mohl dát průchod žáru svého hněvu a běžně to dělá, ale Bůh ne, protože je „svatý“, je jiný; i přes naši nevěru zůstává věrný, neboť nemůže zapřít sám sebe (srov. 2 Tim 2,13). Tatáž slova nacházíme znovu u Jeremiáše: *„Je mi snad Efraim synem tak drahým, dítětem mého potěšení, že kdykoli mu hrozím, přece ještě na něho pamatuji? Proto se pro něho chvěje mé nitro milosrdenstvím; musím se nad ním smilovat“* (Jer 31,20).

V těchto proroctvích se Boží láska vyjadřuje jako otcovská i mateřská zároveň. *Otcovská láska* nabádá a povzbuzuje; otec chce, aby jeho syn rostl a plně vyvrál. Proto bude těžké bezvýhradně chválit vlastního syna v jeho přítomnosti: Otec má strach, že by si syn připadal dospělý a nedělal další pokroky. Často jej proto napomíná: *„Bůh s vámi jedná jako se svými syny“* – je psáno – *„vždyť kterého syna otec nekárá?“* (Žid 12,7). A dále: *„Pán totiž trestá toho, koho má rád“* (Žid 12,6). Ale nejen to. Otec je také tím, kdo dává jistotu a ochraňuje – Bůh se v celé Bibli představuje člověku jako jeho „skála, útočiště, zachránce“ (Žl 18,2–3), zatímco *mateřská láska* je vlídné přijetí a něha. Je to láska „niterná“, vychází z nehlubšího lůna matčiny bytosti, v němž se dítě formovalo, a odtud uchvacuje celou její bytost a „rozechvívá ji soucitem“. Ať syn učiní cokoli hrozného, matka ho vždy přijme s otevřenou náručí. Je to její dítě! Jako by to říkala ostatním téměř s omluvou. Pokud se syn, který utekl z domova, vrací, je to matka, kdo musí uprosit otce a přesvědčit ho, aby syna znovu přijal a příliš mu nevyčítal. U lidí jsou tyto dva druhy lásky – mužná a mateřská – vždy více či méně jasně odděleny; u Boha jsou spojeny. Proto se Boží

láska někdy otevřeně vyjadřuje pomocí obrazů lásky mateřské: „*Copak může zapomenout žena na své nemluvně, není jí líto syna vlastního těla?*“ (Iz 49,15). „*Jako matka utěšuje svého syna, tak já vás potěším*“ (Iz 66,13). V podobenství o marnotratném synu Ježíš dává vystoupit v osobě otce rysům Boha, jenž je otcem i matkou zároveň. A otec z podobenství je dokonce víc matkou než otcem. „*Nevidíš, jak odlišná je láska otců a matek? Otcové budí děti časně ráno, aby se začaly učit, nedovolí jim zahálet a nutí je pracovat, až jim po tváři kane pot, a někdy i slzy. Matky se s nimi naopak mazlí na klíně, nepouštějí je nikam daleko a chrání je před protivenstvím, pláčem a námahou*“ (Seneca, *De Providentia* 2, 5n). Ale zatímco bůh tohoto pohanského filozofa má jen „ducha otce, jenž v lásce nezná slabost“, jak sám říká, biblický Bůh má navíc ducha matky, milující „navzdory slabostem“.

Člověk zná ze zkušenosti jiný druh lásky, o níž se říká, že je „silná jako smrt a její výheň je výheň ohně“ (srov. Pís 8,6), a i k tomuto druhu lásky se Bůh v Bibli uchyluje, abychom si dokázali představit, jak horoucně nás miluje. S tímto cílem jsou v Bibli uváděny všechny fáze a životní proměny manželské lásky: okouzlení prvotní zamilovanosti (Jer 2,2), plnost radosti v den svatby (Iz 62,5), drama rozchodu (Oz 2,4n) a nakonec obnovení starého pouta v plnosti naděje (Oz 2,16; Iz 54,7).

Manželská láska je ve své podstatě láskou touhy. A proto, je-li pravda, že člověk touží po Bohu, pak je pravda také to, že Bůh touží po člověku! Charakteristickým rysem manželské lásky je žárlivost – a Bible skutečně často dosvědčuje, že Bůh je „Bohem žárlivým“ (srov. Ex 20,5; Dt 4,24; Ez 8,3–5). Žárlivost odhaluje lidskou slabost. Žárlivý muž nebo žena se bojí o sebe, mají strach, aby jim někdo jiný,

„silnější“, neodloudil srdce milované osoby. Bůh se nebojí o sebe, nýbrž o své stvoření; ne ze své slabosti, nýbrž pro slabost svého stvoření. Ví, že vrhne-li se do náručí modlám, propadne lži a nicotě. Všechny podoby modlářství jsou v celé Bibli hrůzným rivalem Boha; modly jsou „milenci“ (srov. Oz 2,7n, Jer 2,4; Ez 16). Boží žárlivost je známkou lásky a horlivosti, nikdy nedokonalosti.

Když Bůh zjevuje svou lásku, odhaluje současně i svou *pokoru*. To on člověka hledá, ustupuje mu, odpouští a vždy je připraven začít znovu. Zamilovat se je vždy akt pokory. Když mladík žádá na kolenou o ruku dívky, jako tomu bývalo kdysi, činí nejradikálnější akt pokory ve svém životě. Stává se žebrákem, zdá se, jako by říkal: „Dej mi svou bytost, protože jen ta moje mi nestačí; sám sobě nestačím!“ Ale proč se Bůh zamilovává a pokořuje? Že by i on něco potřeboval? Ne, naopak, jeho láska je nezištnost sama. Miluje ne proto, aby byl doplněn, ale aby doplnil, ne proto, aby se uskutečnil, ale aby uskutečnil. Miluje, protože „dobro se chce rozdávat“. V tom spočívá jedinečnost a neopakovatelnost Boží lásky. Když Bůh miluje, nehledá ani svou slávu, nebo lépe: hledá svou slávu, ale ta nespočívá v ničem jiném než v nezištném milování člověka. „Slávou Boží,“ říká svatý Irenej, „je živý člověk!“ (*Adversus haereses* IV, 20, 7). Tento světec nám zanechal slova o nezištnosti Boží lásky, která církev do dnešního dne nepřestala reflektovat: „Bůh si nezajistil Abrahámovo přátelství z nějaké vlastní potřeby, ale protože ve své dobrotě chtěl darovat Abrahámovi věčný život [...], protože přátelství s Bohem zajišťuje neporušitelnost a věčný život. Stejně tak Bůh na počátku nestvořil Adama, protože by člověka potřeboval, ale proto, aby měl koho zahrnout do rodiním. Prokazuje je těm, kdo mu slouží, pro pouhý fakt

služby, a těm, kdo ho následují, pro pouhý fakt následování, ale žádný užitek z nich nemá, protože je dokonalý a nic nepotřebuje. [...] Připravoval proroky, aby se pozemský člověk naučil nosit jeho Ducha a měl společenství s Bohem. On, jenž nic nepotřebuje, nabízel své společenství těm, kteří ho potřebovali“ (*Adversus haereses* IV, 13, 4 – 14, 2).

Bůh miluje, protože je láska, a nezištná nutnost je u něho nutnou nezištností. Před neprozkoumatelným tajemstvím Boží lásky chápeme úžas žalmisty, který se táže sám sebe: „Co je člověk, že na něho myslíš, co je smrtelník, že se o něho staráš?“ (srov. Žl 8,5).

2. Boží láska je vylita do našich srdcí

Na začátku páté kapitoly listu Římanům svatý Pavel píše: „*Jestliže jsme ospravedlněni na základě víry, žijeme v pokoji s Bohem skrze našeho Pána Ježíše Krista. Skrze něho totiž máme vírou přístup k této milosti a pevně v ní stojíme. Naše chloubka je také v tom, že máme naději dosáhnout slávy u Boha. Ale nejen to! Chlubíme se i souženými. Víme přece, že soužení plodí vytrvalost. Vytrvalost plodí osvědčenost, osvědčenost plodí naději. Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha Svatého, který nám byl dán*“ (Řím 5,1–5). Zde máme v plném znění velkou zprávu, kterou apoštol včlenil už do úvodního pozdravu. Opakuje tři slova: „láska“, „pokoj“ a „milost“, a tentokrát navíc označuje zdroj těchto kvalit: je jím ospravedlnění z víry v Krista. I tady chce apoštol spíše než teologické ideje sdělit duševní stav, uvědomit nás o „stavu milosti“, v němž se nacházíme. Znovu na nás rozrušeně volá.

Dochází však i ke kvalitativnímu skoku. Neříká se už, že jsme „milováni Bohem“, ale že Boží láska je přímo „vylita do našich srdcí“. Výraz „milováni Bohem“ se v pozdravu nevztahuje jen na minulost, nebyl to jen titul zděděný církví po Izraeli. Vztahuje se na nedávné události, mluví o nové a současné skutečnosti. Na počátku této nové reality je Ježíš Kristus, ale prozatím nebudeme zkoumat původ nebo působení této lásky. Hlavní věcí tu není ani fakt, že nám byla dána „skrže Ducha Svatého“ – apoštol bude mluvit o Duchu Svatém později, v osmé kapitole. Nyní máme prostě přijmout nové a ohromující zjevení: Boží láska přišla navždy mezi nás a teď je v našem srdci. Mezi námi a Bohem v minulosti stály dvě zdi, bránící našemu plnému společenství s Bohem: zeď *přirozenosti* (Bůh je „duch“ a my jsme „tělo“) a dále zeď *hříchu*. Ježíš odstranil překážku přirozenosti svým vtělením a překážku hříchu svou smrtí na kříži, a proto už nic nebránilo vylití jeho Ducha a lásky. Bůh se stal „životem mé duše, životem i mého života“; je mi tedy bližší, než jsem si já sám (srov. sv. Augustin, *Vyznání* III, 6).

Vůči Boží lásce se v nás rodí nový a nezvyklý cit – cit *vlastnický*. Jako když člověk po dlouholeté snaze získat nějaký předmět, po němž obzvláště touží, například umělecké dílo, které nesmírně obdivuje a o němž se domníval, že je nenávratně ztratil, žádoucí objekt jednoho večera skutečně přinese domů a zavře za sebou dveře. I kdyby měl z nějakého důvodu čekat měsíce a roky, než bude moci obal otevřít a postavit se vytouženému předmětu „tváří v tvář“, je to již něco jiného. Ví, že onen předmět je „jeho“ a že mu ho nikdo nemůže vzít. „Budete mým lidem a já budu vaším Bohem,“ opakoval Bůh prostřednictvím proroků a ohlašoval tento čas (srov. Ez 36,28). Teď se proroctví splnilo: Bůh se novým

způsobem stal „naším“ Bohem. My, z milosti, vlastníme Boha. To je největší bohatství stvoření, nejslavnější titul, který nemá – odvažuji se říci – ani samotný Bůh. Bůh *je* Bůh – což je samozřejmě nekonečně víc –, ale Bůh *nemá* žádného Boha, z něhož by se radoval a jímž by se pyšnil, jehož by obdivoval... Člověk Boha *má*! (Při hlubším zamyšlení zjistíme, že to není úplně přesné, i Bůh *má* Boha, z něhož se může těšit a kterého může milovat, protože Bůh je také Trojice. Otec má Syna, Syn Otce a oba mají Ducha Svatého.)

Abychom dokázali docenit rozdíl mezi tímto stavem a stavem před Kristovým příchodem, museli bychom je oba zažít, to jest žít napřed pod Starým zákonem a potom pod Novým. Ale je tu člověk, který tuto neopakovatelnou zkušenost učinil, a právě on k nám mluví a ujišťuje nás o jejich neporovnatelnosti – apoštol Pavel. Říká, že to, co bylo slávou, jí už není ve srovnání se slávou vše přesahující (srov. 2 Kor 3,10). Aby nás Bůh konečně přesvědčil o své lásce, „představil“ nám ji z vnějšího pohledu, obraz po obraze, na Kristově životě – a to až k vrcholnému obrazu kříže. Poté nám dal skrze Ducha něco, co jsme viděli vlastníma očima, nad čím jsme přemýšleli a čeho jsme se dotýkali vlastníma rukama. Ježíš je ztělesněním Boží lásky. Starý křesťanský spis parafrázuje Jana 1,14: „láska (Otcova) se v něm stala tělem“ (*Evangelium veritatis*, z kodexů z Nag Hammádí).

Ale jaká láska to byla vylita do našich srdcí? Je to nějaký Boží cit k nám? Přívětivý postoj Boha k nám? Jeho náklonnost? Je to tedy něco *vědomého*? Mnohem víc; je to něco *skutečného*. Je to doslova Boží láska, láska jsoucí v Bohu, sám oheň žhnoucí v Trojici, na němž je nám dána účast „postavením příbytku“. „*Můj Otec ho bude milovat a přijdeme k němu a učiníme si u něho příbytek*“ (Jan 14,23).

„Abyste tím měli účast na božské přirozenosti“ (2 Petr 1,4), to znamená abyste se stali účastnými božské lásky, neboť Bůh je láska. Láska je, dá se říci, jeho přirozenost. Jako bychom se tajemným způsobem ocitli uvnitř víru trojičního dění. Jsme vtaženi do neustálého pohybu vzájemného dávání se a přijímání se mezi Otcem a Synem, z jejichž jásavého a radostného objetí tryská Duch Svátý, přinášející jiskřičku z ohně lásky až k nám. Duše, již byla dána milost takové zkušenosti, vypráví: „Jedné noci jsem pocítil velkou Otcovu něhu, halila mne svým sladkým a jemným dotykem; bez sebe jsem poklekl na zem a schoulen ve tmě jsem se s bušícím srdcem zcela odevzdal jeho vůli. A Duch mne uvedl do tajemství lásky Trojice. Strhující vzájemné darování sebe sama a přijímání se navzájem procházelo i skrze mne: od Krista, s nímž jsem byl spojen, k Otci a od Otce k Synovi. Ale jak vyjádřit nevy-slovitelné? Neviděl jsem nic, ale bylo to mnohem víc než vidět, moje slova nedokáží vypovědět onu jásavou radost opětování, vzmachu, přijímání a darování. V této výměně proudil od jednoho k druhému intenzivní život, jako vlahé mléko prýstící z matčina nadra do úst dítěte sajícího ono blaho. To já jsem byl tím dítětem a bylo jím celé stvoření, které má účast na životě, království a slávě, protože bylo obnoveno Kristem. Otevřel jsem Bibli a četl [...] *Tvůj nepomíjející duch je ve všem* (Mdr 12,1). Ó, Svatá a žijící Trojice! Byl jsem jako bez sebe po dva nebo tři dny a dodnes mám tuto zkušenost vepsanou hluboko v sobě“.

Pavlovým slovům „Boží láska je nám vylita do srdce“ nelze porozumět jinak než ve světle slov Ježíšových: „*aby v nich byla láska*“, kterou Otec od věků miluje Syna, žádná jiná (srov. Jan 17,26). Boží láska přetéká z Nejsvětější Trojice

na nás. Bůh předává duši „stejnou lásku jako Synu, i když se tak neděje z přirozenosti, jako v případě Synově, ale ze spojení [...]. Duše má účast na Bohu a spolu s ním naplňuje to, co se děje v Nejsvětější Trojici“ (sv. Jan od Kříže, *Duchovní píseň A*, 38). Zde máme už nyní, a budeme jej mít i jednou na věčnosti, největší zdroj blaženosti. Z čeho má dítě větší radost a co mu dává větší jistotu než vzájemná láska tatínka a maminky? Ta má pro nevědomí dítěte větší význam než fakt, že je oběma rodiči milováno. Tatínek i maminka mohou každý zvlášť dítě milovat, jak jen chtějí, pokud se však nemilují navzájem (a k tomu, bohužel, často dochází), dítě si v hloubi duše není láskou jisté, a stává se proto nešťastným. Dítě nechce být milováno nějakou zvláštní láskou, odděleně, ale chce být vpuštěno do lásky, již se milují otec s matkou, protože ví, že z ní vzniklo. A v tom spočívá velké zjevení. Osoby Trojice se milují nekonečnou láskou a dovolují nám těšit se z ní a užívat ji. Vpouštějí nás na hostinu života: (Bůh) sytí své vyvolené hojností svého domu, napájí je proudem svého blaha (srov. Žl 36,9). Teologický princip vyjádřený formulací „milost je počátkem slávy“ (sv. Tomáš, *Summa theologiae*, II-IIae, q. 24, a. 3, 2) znamená právě toto: věříme-li, vlastníme už nyní to, co nám na věčnosti bude patřit viditelně a v plnosti – Boží lásku.

Ve Starém zákoně Bůh podněcoval proroky, aby udržovali *očekávání* těchto věcí, nyní v církvi podněcuje světce, aby udržovali *památku* na ně. Světci, a zvláště ti, kteří jsou nazýváni mystiky, mají za úkol především promlouvat o Boží lásce a dát nám nahlédnout do skutečnosti našim očím dosud skryté. Nikdo by nás nedovedl lépe přesvědčit o faktu, že jsme byli stvořeni z lásky, než sv. Kateřina Sienská ve své vroucí modlitbě k Trojici: „*Jak jsi tedy stvořil, věčný*

Otče, své stvoření? Jímá mne úžas nad tím, co mi ukazuješ: že jsi neměl jiný důvod než své světlo, v němž tě žár lásky nutil dát nám bytí přes nepravosti, kterých se proti tobě dopustíme, ó, věčný Otče. Přiměl tě tedy žár. Nevýslovná láska, přestože jsi ve svém světle viděl všechny nepravosti, kterých se tvé stvoření dopustí proti tvé nekonečné dobrotivosti, jako bys je snad přehlédl; zastavil jsi svůj zrak na kráse svého stvoření, do něhož ses bláznivě zamiloval, a opojený láskou a z lásky jsi ho k sobě přivinul a dal mu bytí podle svého obrazu a podle své podoby. Ty, věčná pravda, jsi mně vyjevil svoji pravdu, že láska tě přiměla, abys je stvořil [...]“ (Orazione V). Důkaz, že mě Bůh miluje, tedy nemusím hledat venku: Důkaz jsem já sám; moje bytí je dar samo o sobě. Pozorující sami sebe v lásce, můžeme říci: Existuji, tedy jsem milován! Pro křesťana platí: „Být znamená být milován“ (Gabriel Marcel).

Víme, že ne všichni interpretují stvoření takto. *Bez svého přičinění jsme vznikli a potom budeme, jako bychom nikdy nebyli*, říkávalo se už v biblických dobách (srov. Mdr 2,2). V antice byl svět nahlížen jako dílo jakéhosi božího soupeře či nižšího boha nebo jako důsledek nutnosti či nedopatření, k němuž v božském světě došlo. Bůh měl tedy stvořit svět z nadbytku energie (ne lásky!), jako by svět byl příjemcem Boží moci, která už nedokázala zadržet sebe samu. Dnes mají někteří za to, že existence člověka a věcí je důsledkem neznámých vesmírných zákonů. A pro někoho je bytí dokonce trestem, jakýmsi „uvržením v existenci“. Objev bytí, který v Kateřině Sienské vyvolával úžas a nezměrnou radost, budí z této poslední perspektivy – vlastní ateistickému existencialismu – pouze „hnus“. Světci neříkají nic nového, ale mají dar promlouvat nenapodobitelným způsobem o věcech dávných a pravdivých.